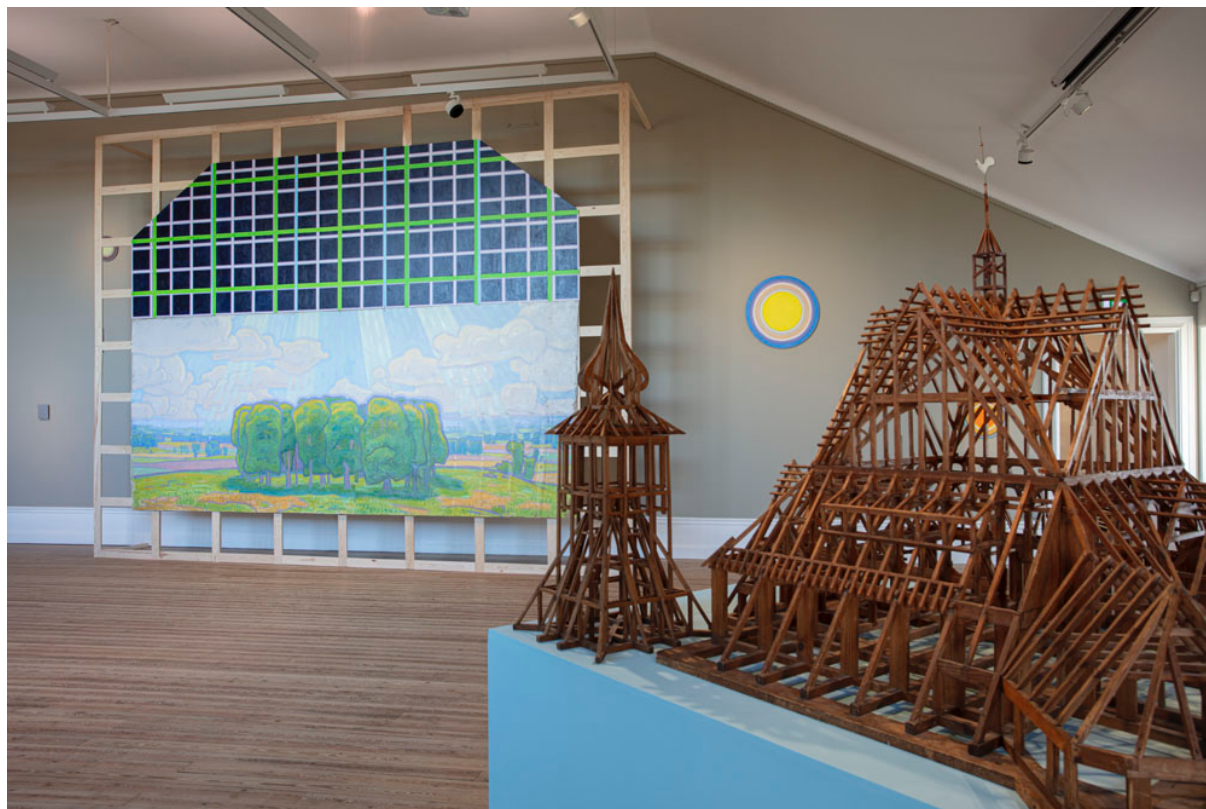

I skuggan av gruvan har solen ändå ingen chans

Kirunas flytt ekar genom tolkningen av prins Eugens altartavla

Tobias Dunér-Axelsson, publicerad 26 november 2025

Kiruna som jag minns det är på väg att försvinna. Huset där jag bodde finns snart inte mer, hotellet där mina föräldrar bjöd upp varandra till en första dans rivs i denna stund och i augusti i år följde en stor del av Sverige flyttandet av Kiruna kyrka från det "gamla" Kiruna till det nya live på SVT.

Inuti kyrkan hänger prins **Eugens** altartavla från 1912, i folkmun känd som "Soltavlan", en målning helt utan kristna förtecken inuti en kyrkobyggnad nästintill lika tom på kristen symbolik.

På uppdrag av gruvjätten LKAB:s dåvarande disponent valde prinsen att måla ett nästintill medelhavsklimat-fluorescerande slättlandskap för den nybyggda kyrkan. Där ljuset kändes mer drömskt än kristet. I mångt och mycket en altarmålning för människor som skriver gud med gemener. För människor i skuggan av gruvan.

Dagarna innan kyrkflytten stod jag med det redan delvis rivna Kiruna centrum i ryggen och stirrade upp på Kiruna kyrka ståendes på en trailer med 224 hjul redo att köras i sakta mak genom en stad hängandes i limbo.

Några kilometer bort i stadshuset i nya Kiruna centrum var konstnären **Matts Leiderstam** i sluthängningen av den utställning som har Soltavlan som utgångspunkt.

Efter att ha visats på Kin museum för samtidskonst har den nu öppnat på Prins Eugens Waldemarsudde och sörlänningscirkeln är på så sätt sluten.

Leiderstam har under en stor del av sin konstnärliga praktik använt sig av ett rutnät som bas för sitt konstnärskap – för att få perspektiv, förstora en målning eller att helt enkelt ruta in ens uppfattning om världen. För att likt en arkitekt angripa seendet genom att måtta upp en mer imaginär skala ovanpå verkligheten än vad som krävs när man ritar fram en ny stadskärna.

Han jobbar på ett sätt som inte låter betraktaren glömma att det man tittar på är en konstruktion, han lyfter fram hur man ramar in motivet lika mycket som motivet i sig.

Hur ramar man in ljus?

Om gamla Kiruna var byggt på en södersluttning där ljuset mötte en mer direkt i ansiktet så byggs det nya Kiruna tätare och högre i en köldsänka dit solen har svårare att nå, så även på konstmuseet i Kiruna stadshus som led något av denna brist på ljus när jag var där i augusti. Här på Waldemarsudde är det raka motsatsen.

För Leiderstam lyckas ändå lyfta fram essensen i det som Eugen gjorde med sin originalmålning

Uppe i prinsens före detta ateljé som numera är galleri badar jag i solljus en kall dag i november när jag möts av den trästruktur som går från golv till tak där Leiderstams tolkning av soltavlan är monterad.

Ovanpå den rutmönstrade träkonstruktionen hänger den nedre halvan av Eugens originalskiss i olja av altartavlans soldränkta skogsdunge, medan den övre halvan i stället för prinsens himmel består av Leiderstams målade rutmönster, där färgstrecken plockar upp originalfärgerna från det självlysande originalet.

Solens strålar har rekontextualiserats och jag ställer mig frågan hur långt man egentligen kommer med dekor som självavård, även när den filtrerats om för en konstkontext.

För det är mycket av en viskning till utställning, lätt solkysst mer än brännhet.

På väggarna runt om Soltavlan hänger målade solar som för tankarna till den samiska flaggans rundel. De skulle också kunna ses som vackra grytunderlägg där på väggen, men på samma sätt som jag finner ro i det subtilt sakrala som rummet strålar av, så gläds jag även av tanken på en Leiderstamsk tolkning av solen under mitt rykande långkok.

Leiderstam som är på plats på Waldemarsudde denna dag berättar att några tonåringar försökte klättra upp på soltavlans träkonstruktion när utställningen visades uppe i Kiruna och stod i entréplanet inne på stadshuset.

Att se på rutnätet som en klättervägg upp mot ljuset, likt Leiderstams karaktäristiskt kantiga mönsterpapper-aktiga målningar på pannå som dyker upp på väggarna även här funkar det lika mycket horisontalt som vertikalt.

I det andra rummet på Waldemarsudde har Leiderstam skrivit fram en tidslinje i jagform där han gör nedslag i altartavlans tillblivelse, varande och eventuella framtid tillsammans med primärt prins Eugens foton, förskisser och brev. Även om Leiderstam skriver på ett mer berättande än redovisande vis så blir det likväl lite torrt och nationalencyklopediskt.

Men detta är nog helt avhängigt av hur mycket historieskrivning man behöver med sin konstupplevelse, för mig blir det mer en bilsättande blindtarm.

För Leiderstam lyckas ändå lyfta fram essensen i det som Eugen gjorde med sin originalmålning – betraktaren kan finna en plats för andakt utan att bli påklistrad en imaginär gud.

Med väntan som ett tillräckligt tillstånd blir man sin egen förlösning. Man vänder den bildanalytiska blicken inåt och tillverkar sitt eget ljus. I skuggan av gruvan har den riktiga solen ändå aldrig en chans.

FAKTA

KONST

» **Soltavlan – Matts Leiderstam, prins Eugens altartavla och flytten av Kiruna kyrka**

Waldemarsudde, Stockholm

Till och med 15 mars

<https://www.aftonbladet.se/kultur/konst/a/xrAmR8/soltavlan-pa-waldemarsudde-recension>